

Türk İşçi Sendikacılığının Üst Kademe Teşekküllerinde Bölünme ve Sendikalar Arasındaki Felsefi Görüş Farkları

Dr. Gülten KUTAL

Türk işçi sendikacılığının genellikle dağınık ve parçalanmış bir manzara gösterdiği bilinmektedir. Nitekim 1970 yılı sonunda 6 konfederasyon, 6 birlik, 474 bölge ve işyeri sendikası, 332 işkolu sendikası olmak üzere toplam olarak 806 işçi sendikası mevcut bulunmaktaydı¹.

Ancak bunun yanında 1952 yılında faaliyete geçen ve Türk sendikacılık hareketinin çoğunluğunu bünyesinde toplayan, temsil eden bir üst kuruluşun mevcudiyeti ve çalışmaları da malûmdur. Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 15 yıl süre ile sendikacılık hareketine yön veren tek büyük teşekkül olarak yaptığı bütün çalışmalara rağmen, bünyesi içindeki sendikaları işkollarında tek teşekkül halinde birleştirme konusunda başarısız kalmıştır. Bunun neticesi olarak yanlış ve plânsız teşkilâtlanmadan doğan aksaklıklar, sürtüşmeler ortaya çıkmış, bilhassa toplu münasebetler düzeni içine girilen 1963 yılı sonundan itibaren temsil yetkisinden ötürü üye sendikalar arasında beliren uyuşmazlıklar Türk-İş'i bir hayli meşgul etmiştir.

Diğer taraftan sendika liderleri arasında ortaya çıkan görüş ayrılıkları, şahsî anlaşmazlık ve çekememezlik de Türk-İş'in bünyesi içinde huzursuz bir hava meydana getirmiştir. Bunun yanında Türk-İş'in bazı sosyal olaylar karşısında kayıtsız kalması, hatta üyesi bulunan bazı teşekkülleri grev yaptıkları sırada desteklememesi², icabında desteklemediğini

1) R.G. 11 Ocak 1971 tarih, Sayı 13720, sh. 214-215.

2) DİSK bir yayınında Türk-İş Başkanının Maden-İş Sendikası grevini desteklemediğini ve bu sendikanın gelişmesini arzulamadığını iddia etmektedir. Bkz. DİSK, DİSK Kuruluş Bildirisi, Anatüzüğü, İst. 1967, sh. 13. Türk-İş Çıkmazı, İst. 1967, sh. 22, 31, 35

basma açıklıyarak kamu oyunu tesir altında bırakmak istemesi, esasen mevcut olan huzursuzluğu artıran ve birliği zedeleyen nedenler olmuştur³. Türk-İş'in desteklemediği grevleri yürüten sendikaların ve bunlara maddî ve manevî yardımda bulunan kuruluşların Türk-İş Onur Kurulunca cezalandırılması vb. olaylar neticesinde liderler seviyesindeki görüş ayrılıkları meydana çıkmaya başlamış ve sendikacılığımızda üst seviyede bir bölünme hareketi de maalesef başlamıştır.

Bugünkü konferansımızda bu bölünme ve parçalanma hareketleri bakında kısaca bilgi verdikten sonra, bu hareket üzerinde diğer birçok sebep yanında ve kendi ölçüsünde etkili olduğunu tahmin ettiğimiz sendikalar, daha doğrusu sendika liderleri arasındaki felsefî görüş farklarını incelemeye ve bir sonuç çıkarmağa gayret edeceğiz.

I — TÜRK SENDİKACILIĞINDA ÜST SEVİYEDE BÖLÜNME HAREKETİ

İşçi Sendikacılığında üst kademe teşekküllerinde müşahade edilen bölünme hareketleri şiddet ve mahiyet itibarıyla farklı özellikler göstermiştir. Bundan dolayı bu hareketleri 1967 yılından öncekiler ve 1967 den sonraki parçalanma olmak üzere iki kısımda incelemek daha faydalı olacaktır.

A — 1967 Yılından Önceki Bölünme Hareketleri

Yukarıda da kısaca izah ettiğimiz gibi, Türk-İş bünyesinde teşkilatlanmadan doğan uyuşmazlıklar ve Türk-İş yöneticilerinin bu uyuşmazlıkları çözümlenmekte takip ettikleri politika, Türk-İş'ten kopmalara yol açmıştır. 1967 yılı Şubat ayında DİSK'in kurulması ile meydana gelen son büyük bölünmeden önce, daha küçük çapta olan ayrılmalar ve Türk-İş'e rakip bir konfederasyon kurma teşebbüsleri olmuştur. Ancak bu teşebbüsler neticesinde kurulan üst kademe teşekkülleri sendikalardan ilgi görmedikleri ve hayatîyetlerini devam ettiremedikleri için, bunlara sadece birkaç satırla temas etmekle yetineceğiz :

3) Nitekim Türk-İş tarih sırasile Bozkurt Mensucat (14 Kasım 1963), Ataş (22 Aralık 1963), Mannesman (22 Kasım 1965), Faşabahçe (31 Ocak 1961), Petrol Boru Hattı (13 Eylül 1966) grevleri gibi bazı grevleri desteklememiş ve birçoğunda grevi yürüten sendikalar bundan zarar görmüştür.

1 — Hür-İş Konfederasyonu

Bu konfederasyonun kurulmasında Ulaş-İş Federasyonu öncülük etmiştir. Konfederasyonun kurulma sebebi olarak, aynı işkolunda kurulu Gemi Adamları Sendikası ile Ulaş-İş Federasyonu arasındaki uyuşmazlığın halinde Türk-İş'in takip ettiği yanlış politika ileri sürülmektedir.

Ancak bu konfederasyon uzun ömürlü olmamış, hatta gelişmeden ismi silinmiş gitmiştir. (Ulaş-İş Federasyonu halen Türk-İş Üyesidir).

2 — Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi

12 Mart 1965 tarihinde Zonguldak'ta meydana gelen kanlı olaylardan sonra Türk-İş bünyesi içinde yapılan liderler toplantısında, bazı fikir ayrılıkları tespit edilmiştir. Bu toplantının hemen akabinde 1965 Mart ayı içinde 7 sendika⁴ birleşerek "Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi" ni kurmuşlardır. Konsey daha önce kurulmuş bulunan Hür-İş Konfederasyonu ile birleşerek Türk-İş'in karşısına kuvvetli bir konfederasyon olarak çıkmak istemişse de bu hareket te ilgi toplamamış ve Konsey gelişme imkânı bulamadan çökmüştür.

3 — Sendikalararası Dayanışma Anlaşması (SADA)

SADA Paşabahçe grevini takip eden aylarda (Temmuz 1966), Türk-İş'e rağmen grevi yürüten ve başarıya ulaştıran Kristal-İş Sendikasına maddî ve manevî yardımda bulunan sendikalardan dördü tarafından imzalanmıştır⁵. Esasen bu sendikalar Türk-İş'in gerek genel, gerek politik tutumunu beğenmemekte ve "sendikalar arasında daha güçlü bir dayanışma yapılması" gereğine inanmaktaydılar⁶. Paşabahçe grevi sırasında Türk-İş'in grevi ilân eden Kristal-İş Sendikasını desteklememesi ve bu sendikayı destekleyen sendikalar Türk-İş Onur Kuruluna vererek geçici olarak ihraç etmesi olayı, adı geçen sendikaların Türk-İş hakkındaki düşüncelerini sert bir dille açıklamalarına sebep olmuştur.

4) Koop.-İş, Sağlık-İş, Motor-İş, Tesisat-İş, Petrol-İş, Pancar-İş, Petrol İşçileri Federasyonu, S. Ağralı, Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı, İstanbul 1967, sh. 209.

5) Bu sendikalar: Maden-İş, Basm-İş, Lâstik-İş, Gıda-İş sendikalarıydı.

6) Basm-İş, 2. Dönem Genel Yürütme Kurulu Raporu, Temmuz 1966 sh. 29.

SADA bir konfederasyon olmayıp, bir karşılıklı yardımlaşma anlaşmasıdır. Bu anlaşmaya göre, SADA'ya imza koyan Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş ve Gıda-İş Sendikaları arasında "teşkilatlanma, toplu iş sözleşmesi, grev, hukuk, araştırma, basın ve yayın gibi meslekî ve sendikal konularda maddî ve manevî yardımlaşma yapılacaktır"⁷. Meselâ sendikalardan herhangi birisi grev yapmak zorunda kaldığı takdirde, derhal diğer SADA mensubu sendikalara bilgi verecek ve grev mücadelesi bu sendikaların maddî ve manevî imkânları birleştirilerek beraberce yapılacaktır⁸. Aynı şekilde eğitim, teşkilatlanma ve hukukî güçlükler gibi konularda da imkânlar birleştirilecektir⁹.

Bu anlaşmaya, anlaşma metninde gösterilen şartlarla imza koyan her sendika katılabilecekti.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, SADA bir konfederasyon olarak kurulmamış, fakat yeni bir konfederasyonun kuruluşunu hazırlamıştır.

B — 1967 Yılındaki Bölünme ve DİSK'in Kuruluşu

Türk işçi sendikacılığında Hür-İş Konfederasyonu, Türkiye İşçi Sendikaları Dayanışma Konseyi ve SADA gibi organizasyonlarla başlayan üst kademedeki bölünme hareketi 1967 yılında daha da şiddetli olarak devam etmiştir. Gerçi yukarıda kısaca temas ettiğimiz kuruluşlardan ilk ikisi Türk-İş için sarsıcı olmamış, Türk-İş'in yetkili kişilerinin ifadesi ile "ikisi de iz dahi bırakmadan silinip geçmiştir"¹⁰. Fakat gerçekte bu davranışlar yeni parçalanmalar için zemin hazırlamıştır. Nitekim bundan sonraki huzursuzluk neticesinde sendikaların Sendikalararası Dayanışma Anlaşmasını imzalamaları, bunların daha önceki iki konfederasyona nazaran daha güçlü ve Türk-İş'e rakip bir konfederasyon kurmalarına imkân hazırlamıştır. Bu konfederasyon 13 Şubat 1967 de Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) adı altında, Maden-İş, Lastik-İş, Basın-İş, Türkiye Gıda-İş ve Türk Maden-İş sendikaları tarafından kurulmuştur.

DİSK'i bundan önce kurulan ve kısa zamanda ortadan kaybolan ikinci konfederasyonlardan ayıran husus, bu teşekkülü kuran sendikaların Türk-İş'in sendikacılık görüşünü paylaşmamaları ve bu konfederasyonun takip ettiği pragmatik sendikacılık yerine, doktriner sendikacılık gö-

7) Basın-İş, a.g.e., sh. 3, (SADA Madde 2).

8) SADA Madde 5.

9) SADA, Madde 6, madde 8.

10) Türk-İş, 7. Genel Kurul Raporları, Ankara 1968, sh. 377-378.

rüşüne sahip olmalarıdır. Bu yönüyle Türk-İş'ten son kopma daha çok liderlerin siyasî ve felsefî eğilimler itibariyle farklı görüş ve davranışlarından doğmuştur.

Hernekadar DİSK Kuruluş Bildirisinde Türk-İş'ten ayrılma sebepleri arasında bazı teşkilâtlanma problemlerine değinilmekte ise de, kanaatimizce Türk-İş'in teşkilâtlanma hususundaki eksiklikleri, teşkilâtın içinde kalmak ve yapıcı tenkitlerde bulunmak suretiyle düzeltilebilirdi. DİSK kurucularının bu yolu tercih etmeyip yeni bir konfederasyon kurmaları, bizim bu bölünmenin daha ziyade liderler arası siyasî temayül farkları, ve sendikacılık hareketine hâkim olan dünya görüşü ile ilgili bulunduğu şeklindeki görüşümüzü desteklemektedir.

Bu bakımdan incelememizin bundan sonraki kısmını Türk sendikacılık hareketinde felsefî eğilimler konusuna ayırmak istiyoruz. Bu münasebetle esas itibarile Türk-İş ve DİSK yöneticileri arasında beliren görüş farklarının araştırılacağı tabiidir.

II — TÜRK SENDİKACILIK HAREKETİNDE FELSEFİ EĞİLİMLER

Bu konuya girerken felsefî eğilim kavramını, sendikacılık felsefesi, sendikacılığa hâkim olan görev anlayışı anlamında kullandığımızı belirtmek isteriz.

Sendikacılık sosyal bir müessese olduğu için, sendikacılık felsefesi her toplumun kültür seviyesine, iktisadî ve sosyal bünyesine, o ülkede hüküm sürmekte olan hürriyetler nizamına bağlı bulunmaktadır. Neticede bu şartlara uygun sendikacılık tipleri meydana gelmektedir. Gerçekten dünya sendikacılık hareketlerini incelediğimiz takdirde, sendikaların çeşitli gayeler güttülderi ve bu gayelere bağlı olarak birçok sendika tiplerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında meslekî ve iktisadî fonksiyonlara önem veren sendikalar bulunduğu gibi, daha çok siyasî fonksiyonları benimsemeyen veya meslekî ve siyasî fonksiyonları bünyesinde ahenkli bir şekilde birleştiren, yani her iki fonksiyonu da diğerine karıştırmaksızın birbirine paralel şekilde yürüten sendikalar vardır.

Siyasî fonksiyonlara önem veren doktriner sendikalar arasında komünist sendikalar, sosyalist sendikalar, milliyetçi sendikalar ve dinî esaslara göre kurulmuş olan sendikalar yer almaktadır.

Sendikacılığı, meslekî-ekonomik fonksiyonlara öncelik veren "pragmatik" sendikacılık ve siyasî fonksiyonlara öncelik veren "doktriner" sendikacılık olarak tiplere ayırırken güçlükle karşılaşılabılır. Gerçekte sendikalar hemen her ülkede bu iki fonksiyonu birlikte ifa eden teşekküllerdir. Sendika tipleri arasındaki farklar, bu fonksiyonlardan birinin veya diğerinin faaliyetlere hâkimiyeti neticesinde ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik yönü hâkim bulunan pragmatik sendikacılığın özelliklerini şu şekilde sırayabiliriz:

1 — Sendika, gayelerini kollektif pazarlık ve meslekî mücadele yolu ile gerçekleştirmeye çalışır.

2 — Siyasi faaliyetler meslekî-ekonomik menfaatlerin gerçekleştirilmesine matuftur. Hedef olarak kabul edilen menfaatler sınırlı ve belirli bir mahiyet taşımaktadır.

3) Çalışan sınıfın, tedricî bir şekilde olsa dahi, siyasî, sosyal ve ekonomik alanda yeni hak ve menfaatler elde edeceğine ve reformlar yolu ile gelişmeler sağlayabileceğine inanırlar.

4 — Teşriî organlar üzerine baskı yapmak suretiyle, işçiler ve aileleri için daha geniş hak ve menfaatler sağlamaya çalışırlar.

5 — Siyasî bir parti ile sendikanın bağımsızlığını sarsacak nitelikte bir bağ tesis etmezler.

Buna karşılık siyasî fonksiyonları galip gelen doktriner sendikacılık anlayışına sahip olan sendikalar yukarıdakilerden farklı özelliklere sahip bulunmaktadırlar:

1 — Gayelerini siyasî mücadele yoluyla gerçekleştirmeye çalışırlar.

2 — Sınırsız ve uzun vadeli hedefleri vardır.

3 — Topluma yeni bir şekil vermek isterler.

4 — İktisadî ve meslekî menfaatler *dışındaki* hedeflerin gerçekleştirilmesi için grev v.b. gibi kütle hareketlerine başvururlar.

5 — Sendikacılığa bir kütle hareketi karakteri vermek ve bu kütleyle dayanan siyasî bir kuvvet haline gelmek isterler.

6 — Umumiyetle entellektüel liderlere sahiptirler ve liderlerin ideolojik yönden fikir birliği içinde olmasını arzulurlar.

7 — Genellikle siyasî bir parti ile işbirliği halindedirler. Ancak bu işbirliğinin sendikanın bağımsızlığına hâlel getirmesi şart değildir.

Yukarıda özelliklerinden kısaca bahsettiğimiz sendikacılık tiplerinden hangisinin daha faydalı olduğu konusunda bir tercih yapmak güçtür. Bu tiplerden birini veya diğerini tercih etmek, uygulanacağı ülkenin iktisadî ve sosyal şartlarına bağlı olacaktır. Bu tercih üzerinde sendikacılık hareketine önderlik eden şahısların yanısıra, sendikacılık hareketinin dışında meydana gelen olay ve gelişmeler de etkili olmaktadır. Meselâ devlet idaresinin ve ekonomik düzenin nasıl bir şekil alacağı konusunda karar vermek durumunda bulunan toplumlarda, topluma hâkim olacak esasları tâyin etme mücadelesine sendikaların da katılmaları, yani siyasî fonksiyonlara öncelik tanımaları normal kabul edilmektedir. Aynı şekilde bağımsızlık mücadelesi içinde bulunan ülkelerin sendikalarının siyasî fonksiyonlara öncelik tanımaları da aynı şekilde mütalea edilmektedir. Hatta bu ülkelerde siyasî fonksiyonlar o derecede gelişmiştir ki, birçok hallerde bağımsızlık mücadelesi kazanıldıktan sonra bu tip sendikalar gayeye erişmekte ve bundan sonra önemlerini kaybetmektedirler.

Buna mukabil bir toplumda ferdî, siyasî, iktisadî ve sosyal hak ve hürriyetler teminat altına alınmışsa, siyasî iktidarlar bu hak ve hürriyetlere saygılı ise, ekonomi gelişme halinde ise, millî gelir âdil bir dağıtımata tâbi tutuluyorsa, eğitim imkânları fazla ve sosyal mobilite yüksekse, memlekette zümre hâkimiyeti yoksa o toplumda sendikalar daha çok meslekî - ekonomik fonksiyonlara önem vermekte, siyasî fonksiyonları zayıf kalmaktadır.

Sendikacılık tipleri hakkındaki bu kısa ve genel açıklamadan sonra, şimdi de Türk sendikalarına hâkim olan sendikacılık felsefesinin ne olduğunu araştırmaya çalışacağız:

Türk sendikalarının felsefî eğilimleri konusuna girerken, her şeyden önce Türk sendikalarının başlangıçta herhangi bir sendikacılık görüşüne sahip olarak kurulmadığını belirtmenin yerinde olduğu kanaatindeyiz. Esasen sendikacılığın kuruluş yıllarında ne toplumun yapısı ve kültür seviyesi, ne sınaî işgücünün miktarı, ne de mevcut hürriyet nizamı sendikacılık hareketinin herhangi bir felsefî görüşe sahip bulunmasına imkân vermemekteydi. Başlangıçta işçiler dahi bir kendi kendine yardım organı olan sendikaları şüphe ile karşılamış, sendika kurmak ve üye olmak hususunda çekingenlik göstermişlerdir. Bunun çeşitli nedenleri arasında ve belki de en önemlisi olarak Türkiye’de henüz işçiler arasında bir sınıf şuurunun teşekkül etmemiş bulunmasını gösterebiliriz. Bunda memleke-

timizin hâlâ bir tarım ekonomisi olmaktan kurtulamamış bulunmasının tesirleri büyüktür. Bilindiği gibi sınıf şuuru genellikle sanayi işçileri arasında doğmaktadır. Halbuki Türkiye’de işgücü içinde sanayi işçilerinin oranı çok düşüktür. Diğer taraftan Türkiye’de hemen her devirde asalete dayanan sınıf ayrılıklarının olmaması da sınıf şuurunun geç doğması üzerinde etkili olmuştur. Bunlara ilâveten Türkiye daha sanayileşmenin başında bir ülke olduğu halde, Avrupa’nın ileri sanayi memleketlerinde sanayi inkilâbının neticesi olarak ortaya çıkmış olan emek - sermaye ayrılıklarına ve mücadelelerine maruz kalmamıştır. Devlet belki de geç sanayileşmeye başlamanın tesiri ile, işçi - işveren münasebetlerini tanzim eden mevzuatı, sanayi inkilâbının doğduğu ülkelere nispetle erken çıkarmış, böylece memleketimizde sanayi işçisi 19. asrın başlarında Avrupa’daki sanayi işçilerinin sefil durumuna düşmemiştir. Bu arada şunu da belirtmek isteriz ki, bu devrede memleketimizde işçi sınıfına mevzuat yoluyla tanınan haklar doğrudan doğruya ilgililerden gelen bir baskının neticesi olmamıştır. Bu mevzuat kanun koyucunun cemiyette bu kanunlara karşı duyulan ihtiyacı hissetmesi sonucunda, ilgililerin mücadele etmesine lüzum bırakılmaksızın, nisbî bir ileri görüşlülükte tedvin edilmiştir. Bu durum dahi o tarihlerde işçi sınıfının bir sınıf şuuruna sahip olmadığını açıkça göstermektedir.

Diğer taraftan felsefî görüş ve düşüncülerin Türk toplumunda akisler uyandırmasının ülkemizdeki siyasî hürriyet havasıyla çok yakından ilgili olduğu inkâr edilemez. Gerçekten uzun seneler tek parti idaresinin mevcudiyeti ve felsefî görüşlerin serbestçe tartışma konusu yapılamaması, hukukî düzenin bu alanda çeşitli kısıtlayıcı tedbirler ihtiva etmesi memleketimizde farldı ideolojilerin halk topluluklarına kolayca nüfuz edememesinin belli başlı sebeplerini teşkil etmiştir.

Bunlara ilâveten yukarıda belirttiğimiz siyasî hürriyet havasının müsait olmayışı sebebiyle, Birinci Meşrutiyetten sonraki sendikacılık hareketleri ile İkinci Dünya Savaşından sonraki sendikacılık hareketleri arasında bir bağlantı da kurulamamıştır. Bu durum memleketimizde bir sendikacılık ananesinin doğmasına engel olmuştur. Arada geçen devrede sendika liderleri kadrosunda bir boşluk meydana geldiği gibi, sendikacılığın felsefî görüşlerini hazırlayacak olan münevver zümrenin de, hukukî şartların yetersizliği sebebiyle, Türk sendikacılığına önemli bir katkısı olamamıştır.

1947 tarihli Sendikalar Kanununun esaslarından hareket ederek¹¹, bu devrede kurulabilecek sendikaların meslekî menfaatleri ön plânda tutan

11) Geniş bilgi için Bkz. G. Kutal, Türkiyede Sendikacılık Hareketi — 1960 tan Günümüze Kadar, Doktora Tezi sh. 190-191 (Basılmamıştır).

ve dar manâda milliyetçi vasfını haiz teşekküller olması gerektiği neticesine varmak mümkündür. Bu şartlar altında sendikaların bazı felsefi cereyanların etkisinde faaliyet gösterebileceği veya bu cereyanlardan mülhem olarak kurulabileceği düşünülemez. Esasen bahsettiğimiz hukukî şartlara ilâveten sosyal ve kültürel şartlar da buna imkân vermemektedir.

Bu hususu böylece tespit ettikten sonra, şimdiki sendikacılık hareketine hâkim olan zihniyeti inceleyebiliriz. Önce 1947 - 1960 yılları arasında Türk sendikacılığın hâkim olan dünya görüşünün ne olduğunu araştırmaya çalışacağız : Bilindiği gibi bu devre esas itibariyle kurulma ve varlığını devam ettirme çabaları içinde geçmiştir. Bu itibarla sendikaların meslekî faaliyetlerinin galip geldiği, sendikacılık hareketinin statik bir karaktere sahip olduğu, yâni toplumdaki gelişmeleri etkilemekten uzak bulunduğu bir devre olarak kabul edilmektedir. Bu devrede "Türk sendikaları için faaliyetlerinin mesnedi olan ortak bir dünya görüşü aramak gerekirse... bunun pragmatik bir yol"¹² olduğu iddia edilmektedir. Bunu sendikaların meslekî teşekküller olması vasfının bir sonucu olarak kabul etmek mümkündür. Ancak bunun yanında sendikacılığın ilk yıllarda batılı tipteki sendikacılığı model olarak almak durumunda bırakılmasının da bu yöndeki gelişmeyi hazırladığı söylenebilir¹³. Gerçekten doğmakta olan bir sendikacılık hareketinin, işbirliği yapmak durumunda olduğu sendika ve konfederasyonların temel felsefesinden etkilenmesini tabii karşılamak gerekmektedir. Türk sendikacılık hareketi, ele aldığımız devrede ve büyük bir kısmı itibariyle günümüzde batılı sendikalarla işbirliği halindedir. Bugün en büyük işçi teşekkülü olan Türk - İş, batı sendikalarının üye bulunduğu Milletlerarası Hür Dünya Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) nun¹⁴ üyesidir. Türk sendikacılığının en büyük teşekkülünün üye olduğu ve prensiplerine sadık kaldığı bu teşekkül sendikacılık hareketinin ideolojik faaliyetlerde bulunmasını reddetmekte ve sendikacılığın "belirli hedefleri gerçekleştirmek" yolunda gayret göstermesini, yâni pragmatik bir yol takip etmesini tavsiye etmektedir. Bu şartlar altında Türk sendikacılığının pragmatizm dışında belirli bir ideolojik

12) C. Talas, A. Işıklı, S. Dirik, Türkiyede Sendikacılık Hareketi ve toplu sözleşme, sh. 52.

13) C. Talas, A. Işıklı, S. Dirik: a.g.e. sh. 72.

14) Georges Lefranc, Les expériences Syndicales Internationales Des Origines à nos jours, Paris 1952, sh. 113. ICFTU 7 Aralık 1949 da kurulmuştur ve "Genel Sekreterlerinden Oldenbroek'in ifade ettiği gibi başlangıçtan beri siyasî ve ideolojik faaliyetleri reddetmiş ve müşahhas belirli hedefleri millî ve milletlerarası plânda gerçekleştirmeye çalışmıştır".

eğilime sahip olması, bilhassa sendikacılığın henüz işçi kitleleri arasında dahi ihtiyatla karşılandığı kuruluş yıllarında, esasen mümkün bulunmaktaydı. Bununla beraber, daha sonraki yıllarda memleketimizin hürriyet nizamında meydana gelen gelişmelere paralel olarak, sendikacılık hareketinde bazı felsefî eğilimler belirmeye başlamış, meslekî gayeler yanında, bütün toplumu ilgilendiren yurt sorunlarını çözümleyecek tedbirler de sendikalarca ileri sürülmeye ve savunulmaya başlamıştır. Bu bakımdan bundan sonra inceleyeceğimiz 1960 sonrası, sendikacılık hareketinin felsefî eğilimler itibariyle bir yön seçtiği, felsefî fonksiyonları yanında siyasî fonksiyonlarına da önem verdiği bir dönem olmuştur. Ancak burada bahsettiğimiz yön değişikliğinin nisbî olduğuna hemen işaret etmek isteriz.

Bilindiği gibi 1960 ihtilâli ve onu takiben kabul edilen 1961 Anayasası memleketimize geniş bir hürriyet havası ve nizamı getirmiştir. Yeni Anayasa ile temel hak ve hürriyetler yanında sosyal, ekonomik ve siyasî hak ve hürriyetler de mükemmel bir şekilde kabul edilmiştir. Böylece o zamana kadar açıklanması yasak olan bazı fikirler her yerde serbestçe tartışılmaya başlamış ve toplum içinde farklı dünya görüşleri ortaya çıkmıştır. Bunun siyasî hayatımızda olduğu gibi, sendikacılık hareketimizde de etkileri görülmeye başlamıştır. Siyasî hayatımızdaki etkisi 1961 yılında Türkiye İşçi Partisinin kurulması olmuştur. Bilindiği gibi TİP demokratik olmakla beraber, sol bir doktrin benimsemiştir. Olayın mevzuumuz itibariyle ilgi çekici tarafı, bu partinin bütün kurucularının sendikacı olmasıdır. TİP ni kuran sendikacılar arasında, o sırada Türk - İş Yönetim Kurulu üyesi olanlar da bulunmaktaydı. Bu olay dahi sendikacılık hareketinin 1960 tan sonra kısmen ve liderler seviyesinde de olsa, felsefî cereyanlardan etkilenmeye başladığını göstermektedir. Aynı olay Türk sendikacılık hareketinin liderleri arasındaki fikir farklarının da meydana çıkmasına vesile olmuştur. Bu farklar bilhassa sendikacılık hareketinin görev anlayışı ve toplumun ekonomik ve sosyal meseleleri karşısındaki davranışları ile ilgili olarak ortaya çıkmıştır. Sendika liderlerinden bir kısmı sendikacılığın meslekî fonksiyonlar içinde kalmasını, toplumun ekonomik ve sosyal sorunları karşısında görüşlerini tespit etmesini, ancak bu görüşleri gerçekleştirmek yolunda aktif bir rol oynamamasını, siyasî partiler karşısında bağımsız kalmasını uygun görmektedir. Diğer gruptaki sendika liderleri ise (DİSK mensupları), sendikacılık hareketinin meslekî fonksiyonunun devam etmesini, ancak bunun yanında toplumun çeşitli sorunlarının çözülmesi, bilhassa çalışan sınıfın menfaatlerinin korunması için görüşlerini tespit etmesini ve bu amaçları gerçek-

leştirmek için aktif bir rol oynamasını, yâni parlamentoda söz sahibi olmasını savunmaktadırlar. Onlara göre, parlamentoda söz sahibi olmak, demokratik usullerle iktidara geçerek çalışan sınıfın menfaatlerini ön plânda tutan bir program uygulamak ancak siyasî bir parti kanalı ile mümkün olacağına göre, programı kendi gayelerine en uygun olan partiyi kurmak veya eğer böyle bir parti mevcutsa onu desteklemek fikrini müdafaa etmektedirler. Bu eğilimde olan sendikacılar TİP ni kurmuşlar ve partinin gelişebilmesi için de Türk - İş'in desteğini aramışlardır. Ancak, Türk - İş, bu partiyi desteklemekten kaçınmış ve siyasî partiler karşısında bağımsız kalma prensibini kabul etmiştir. Fakat bu prensibe rağmen Türk - İş içinde siyasî faaliyet sona ermemiş, bilâkis şiddetlenmiş ve neticede Türk - İş'in bünyesinden kopan üç sendika, Türk - İş dışındaki bir sendika ile de birleşerek, doktriner sendikacılığı uygulamak üzere 1967 Şubat ayında Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kurmuşlardır. (DİSK'in kuruluşu yukarıda geniş şekilde incelendiği için burada sadece bu bölünmeye temasla yetiniyoruz). Pragmatik görüşe sahip olanlar ise, Türk - İş'in bünyesinde kalmışlardır.

Türk sendikacılığma hâkim olan felsefî eğilimleri tespit etmek bakımından Türk - İş ve DİSK'i felsefî eğilimleri bakımından karşılaştırmanın faydalı olduğu kanaatindeyiz. Bu aynı zamanda her iki konfederasyonun karşılıklı iddialarının değerlendirilmesi yönünden de faydalı olacaktır.

A — Türk-İş ve DİSK'in Felsefî Eğilimleri Bakımından Karşılaştırılması.

1 — Türk - İş meslekî fonksiyonları ağır basan pragmatik sendikacılığı benimsemiştir. Sendikaların elde etmek istedikleri hak ve menfaatleri toplu pazarlık masasında elde edebilecekleri, meslekî mücadelenin hak ve menfaat elde etmede tek vasıta olduğu fikrini müdafaa etmektedir.

DİSK ise siyasî fonksiyonları ağır basan doktriner sendikacılığı tercih etmiş, işçi haklarının korunmasında ve yeni haklar elde edilmesinde meslekî mücadelenin kifayetsiz kalacağını, konfederasyonun sendikacılık anlayışının "toplular iş sözleşmeleri ile işçilere üç - beş kuruluş zam elde etmeden çok öteye bir anlam"¹⁵ taşıdığını belirterek, meslekî mücadele yanında siyasî mücadelenin şart olduğunu savunmaktadır.

2 — Türk - İş sendikacılığın "batı modeli" bir sendikacılık olması gerektiği fikrini savunurken, DİSK sendikacılığın Türk toplumunun ikti-

15) DİSK, 2. Genel Kurul Raporu sh. 56.

sadı ve sosyal bünyesine uygun “kendine özgü” bir sendikacılık olmasını, taklitçilikten kaçınılmasını istemektedir.

3 — Türk - İş sendikaların yurt sorunları hakkında görüşlerini tespit etmelerini ve bir baskı grubu olarak gerek teşriî organa, gerek icra organına tesir ederek bu görüşleri gerçekleştirmeye çalışmalarını, fakat bu görüşleri gerçekleştirmek gayesiyle aktif olarak harekete geçmemelerini istemektedir.

DİSK ise sendikaların yurt sorunları hakkındaki görüşlerini tespit etmelerinin, bunların gerçekleşmesi için harekete geçmedikçe birşey ifade etmeyeceğini belirterek, işçi sınıfının siyasî haklarını tam olarak kullanarak parlamentoda “siyasî bir denge” tesis etmesini, yönetime ortak olmasını, hattâ demokratik yoldan iktidara gelerek görüşlerini gerçekleştirmesini müdafaa etmektedir.

DİSK bu görüşünün gerçekleşebilmesi için işçilerde bir “sınıf şuuru” nun yaratılmasını arzu etmektedir. Bu yüzden de işçilerde “millî şuur” uyandırmak gayesinde olan Türk - İş’ten ayrılmaktadır.

4 — Türk - İş sendikacılık hareketinin siyasî partiler karşısında bağımsız kalması hiç bir siyasî parti ile kader birliği yapılmaması tezini savunurken, DİSK işçi haklarının ancak parlamentoda müdafaa edilebileceğini, bunun da bir siyasî parti kanalı ile yapılmasının mümkün olduğuna temasla, tüzüğü, programı, meclis içi ve meclis dışı çalışmaları ile işçi sınıfının hak ve menfaatlerini koruduğunu ispat eden partiyi seçimlerde destekleyeceğini ilân etmektedir.

5 — Türk - İş birçok yayınları ve yetkili idarecilerinin beyanları ile demokratik bir sosyalizme taraftar olduğunu ifade etmiştir. Nitekim âdil gelir dağılımı, âdil vergi, toprak reformu, vergi reformu, dış ticaretin devletleştirilmesi gibi fikirlerin savunucusudur ve devletçiliğe inanmaktadır.

DİSK te sosyalizme taraftardır. Ancak, devletleştirme konusunda Türk - İş’ten daha ileri fikirleri vardır. Dış ticaretin devletleştirilmesi yanında ağır sanayi, madencilik, büyük ulaştırma, banka ve sigortacılığın da devletleştirilmesini, bu alanlarda özel sektörün “yardımcı” durumunda kalmasını prensip edinmiştir. Bu bakımdan Türk - İş’in yukarıda ifade edildiği gibi, mutedil bir sosyalizmi savunmasına karşılık DİSK’ı radikal bir sosyalizmi benimsediğini kabul edebiliriz.

6 — Türk - İş’in beynelmilecilik vasfı yoktur. Buna mukabil DİSK beynelmilecidir ve emperyalizm ile mücadele halindedir. Dolayısı ile

yabancı sermayeye karşıdır. Türk - İş de millileştirme taraftarıdır ve bu eğilimini petrolün millileştirilmesi konusunda öğrenci teşekkülleri üe birlikte tertiplelediği emperyalizm aleyhdarı bir mitingle belli etmiştir. Ancak bu eğilimini “emperyalizmle mücadele” gibi katı bir sloganla değil, fakat “millileştirme” gibi daha yumuşak bir kavramla ifade etmiştir.

Böylece Türk - İş ve DİSK arasındaki görüş ve prensip farklarını kısaca belirtmiş olduğumuz kanaatindeyiz. Ancak şunu da ifade etmeliyiz ki, her iki konfederasyonun savunduğu fikirler ve bunlar arasında beliren prensip ayrılıkları liderler seviyesinde kalmakta, bu kuruluşların temsil ettiği kitlelere inmemektedir. Kitleler arasında hiç bir fark yoktur ve işçi kitlesi her iki konfederasyonun savunduğu fikirlerin çok gerisinde kalmaktadır.

Diğer taraftan yukarıda tespit ettiğimiz prensip farkları iki konfederasyon arasında karşılıklı tenkitlere de yol açmaktadır. Aradaki görüş farklarının daha açık bir şekilde ortaya çıkmasında faydalı olacağı düşüncesi ile, şimdi bu karşılıklı tenkitleri kısaca belirtmek ve mevcut kaynakların yardımı ile bunları değerlendirmek istiyoruz. Her iki teşekkülün yetkili yöneticileri arasında bir takım şahsî çatışmalar ve suçlamalar olmuşsa da bunlar konumuz bakımından önem taşımadığından ele almıyacak, sadece iki teşekkülün birbirinin sendikacılık anlayışına yönelttikleri önemli bazı tenkitler incelenecektir. (

1 — Türk-İş'in DİSK'e Yönelttiği Tenkitler

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, Türk - İş daha çok batı bodeli pragmatik bir sendikacılık felsefesini benimserken, DİSK doktriner bir sendikacılık tezini savunmaktadır. Şu halde ilk fark sendikacılık felsefesindeki değişik görüşlerden doğmaktadır. Türk - İş DİSK'in bu prensibinden hareket ederek, DİSK'in TİP tarafından kurdurulan “ideolojik ve politik”¹⁶ bir kuruluş olduğunu, doğu modeli bir sendikacılık felsefesine sahip olduğunu, “Kıta Çinindeki kızıl muhafızların yaptıklarını işçiye yaptırmak”¹⁷ gayesi ile kurulduğunu, yâni DİSK'in ihtilâlcî bir sosyalizmi benimsediğini, marksist bir doktrine sahip olduğunu ifade etmektedir.

Türk - İş'in bu iddialarını tahkik etmek üzere DİSK'in kuruluş bildirisi, Anatüzüğü ve diğer yayınları incelendiğinde, bu kuruluşun ihtilâlcî bir sosyalizmi benimsediğine dair bir ibareye rastlanmamaktadır. Ancak “devrimci bir öz'e sahip” sendikacılık hemen her yayınında savu-

nulmaktadır¹⁸. DİSK devrimciliği Anayasa'da öngörülen reformların gerçekleştirilmesi ve "Anayasa ilkelerinin hayata uygulanması" olarak anladığımızı da tüzükte belirtmektedir.

Aynı şekilde doğu modeli sendikacılığı savunduğu iddiası da, yukarıda bahsedilen yayınları karşısında kabul edilemez kimsindedir. Çünkü DİSK, Türk sendikacılığının memleket gerçeklerine uygun ve "kendisine özgü" bir sendikacılık olmasını ve yabancı milletlerin sendikacılığının bir taklidi olmaktan kurtarılmasını istediğini birçok defalar açıklamıştır. DİSK'in doğu modeli sendikaların en üst kuruluşu olan Dünya Sendikalar Federasyonuna üye olmaması ve bu konuda şimdiye kadar hiç bir teşebbüste bulunmaması da bizim bu kanaatimizi destekler mahiyettedir.

Türk - İş'in DİSK'i tenkit ettiği diğer bir husus da DİSK'in beynelmilel bir karakteri haiz olmasıdır. Ancak kanaatimizce DİSK'in beynelmilelciliği neticede Marksist bir ihtilâli gerçekleştirilmeyi hedef tutmakla beraber, fakat "bütün dünya işçileri ile birlikte kapitalizme ve emperyalizme karşı savaşma" yı amaç edinen milliyetçi bir hava taşımaktadır. Bu, hızla kalkınmak isteyen geri kalmış ülkelerdeki ilerici sendikalarda genellikle rastlanan bir özelliktir. Bunlar sosyalisttirler, milliyetçidirler ve bunun bir neticesi olarak da emperyalizmle mücadele halindedirler¹⁹. Fakat bunların sosyalizmi ihtilâlcî sosyalizmden tamamen farklıdır. Nitekim DİSK beynelmilelci vasfını tüzüğünde belirtmekle beraber, eldeki kaynaklardan hiç biri DİSK'in enternasyonal niteliğe sahip kuruluşlardan herhangi birine üye olduğunu göstermemektedir. Bu DİSK'in ihtilâlcî sosyalizmi benimsediği iddialarını çürütebilecek bir husustur. Esasen emperyalizme karşı savaş konusunda Türk - İş ile DİSK arasında büyük bir prensip farkı olduğunu da zannetmiyoruz.

Türk - İş DİSK'in "kanun yolundan iktidara gelme"²⁰ sloganının da aslında demokratik rejimin muhafazası için yeterli bir garanti teşkil etmeyeceğini, komünizme geçişin demokratik yolla iktidara gelindikten sonraki safhayı teşkil edebileceğini VII. Genel Kurul Çalışma Raporun-

18) DİSK Kuruluş Bildirisi ve Anütüzüğü, Türk-İş Çıkmazı - DİSK Genel Kurul Faaliyet Raporu bunlara örnek olarak gösterilebilir.

19) Afrika - Cezayir sendikaları buna misâl olarak gösterilebilir. Bkz. B. H. Millen, Gelişen Ülkelerde Sendikalar ve Siyaset, Sosyal Siyaset Konferansları XIX. Kitap, İst. 1968, sh. 10.

20) Kemal Türkler, DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler'in 1 Mayıs İşçi Bayramı ile ilgili Mesajı, 30 Nisan 1968.

da belirtmekte ve “demokratik yoldan iktidara gelmek istiyoruz, bu yüzden de komünist değiliz” savunmasının hiç bir “anlamı olmadığı” ni ifade ederek iddialarında ısrar etmektedir.

Netice olarak, DİSK'in yayınları, genel kurul faaliyet raporları ve yöneticilerinin çeşitli beyanları incelendiğinde, Türk - İş'in iddialarında aşırı olduğu kanaati hâsıl olmaktadır. Çeşitli ülkelerin sendika tipleri arasında DİSK az gelişmiş ülkelerde rastlanan ve demokratik bir sosyalizmden mülhem bulunan bir sendika hüviyetiyle karşımıza çıkmaktadır. Ancak şu husus da gözden kaçırılmamalıdır ki, DİSK'in resmî belgelerle tespitine çalıştığımız bu niteliği, adı geçen konfederasyonun bünyesinde aşırı sol fikirlerin ve bunları savunan kimselerin mevcut olmadığı anlamını taşımamaktadır. Sendikaları sınıf ihtilâlinin en uygun vasıtası olarak kabul eden Marksist - Leninist görüşlerin DİSK'i âlet etmek isteyecekleri şüphesizdir. Nitekim bu hususta “Stalin'in Leninizm'den mülhem olarak ortaya attığı formül şudur : komünistler her türlü vasıtayı kullanarak işçi kuruluşlarını proleter partisine yaklaştırmaya ve onları kendi istekleri ile siyasete katılmaya ikna etmelidirler”²¹. Marksist - Leninist görüşlerin kısa vâdede gerçek hüviyetleriyle Türk işçisinin karşısına çıkarılmasının, onlara şimdilik başarı sağlayamayacağı düşünün ihtilâlciler sendikacıların işçi sınıfını önce demokratik bir sosyalizme ikna etmeyi düşünmesi ve programını buna göre ayarlaması daha mantıklı görünmektedir. Diğer taraftan bir sosyal sınıfın zorla iktidarı ele geçirmesi başta Anayasa olmak üzere yürürlükteki mevzuatımıza aykırı düşmektedir.

Bu konuyu ilmî tecessüsle ve objektif olarak inceleyen bir kimse şifahiyle fikrimizi özetlersek, diyebiliriz ki; DİSK bugünkü görüşünü, programı, tüzüğü il edemokratik sosyalizmi benimseyen ve dolayısı ile kanunlarımıza aykırı bulunmayan bir sendikacılık örneğini teşkil etmektedir. Aşırı sosyalist elemanların nüfuzu altına girmedikçe, DİSK hakkında Türk - İş yetkililerinin ileriye sürdükleri görüşlere katılmaya imkân bulunmamaktadır.

2 — DİSK'in Türk-İş'e Yönelttiği Tenkitler

Diğer taraftan DİSK'in Türk - İş'e felsefî bakımdan yönelttiği tenkitlere gelince, bunları esas itibariyle üç noktada toplamak mümkündür : Bunlardan birincisi Türk - İş'in “partilerüstü politika” olarak isimlendirdiği partiler karşısında bağımsız kalma prensibidir. Esas itibariyle tenkil-

21) J. D. Reynaud, Les Syndicats en France, Paris 1963, sh. 247.

ler bu prensibin emekçi kitlelerin demokratik yoldan iktidara gelmesini önlemek amacıyla Türk - İş'e kabul ettirilen bir oyun olduğu şeklindedir. Ayrıca bugüne kadar işçi lehine yeni kanunlar çıkarılmamasının, işçi isteklerinin gerçekleştirilmemesinin yegâne sebebi olarak işçilerin politik aksiyondan uzak tutulması gösterilmektedir. Bundan başka Türk - İş'in aslında partiler karşısında tarafsız kalmadığı, her iktidara gelen partinin tarafını tuttuğu, iktidarların uydusu haline geldiği, bu bakımdan da bağımsızlığını ve etkinliğini kaybettiği de yöneltilen tenkitler arasındadır. Bu konudaki misalleri daha da arttırmak kabildir. Ancak, Türk - İş'in takip ettiği "partilerüstü politika" ayrıca ve başlı başına incelenmesi gereken bir konu olduğundan şimdilik bu kadarı ile yetinip, Türk - İş'in bu prensibi kabul etmesinin sebeplerini kısaca belirtmenin yerinde olacağı kanaatindeyiz : Türk - İş'in bu prensibi kabul etmesi, bizce, belli bir ekonomik ve politik görüşü üyeleri arasında yayamamış olmasından ileri gelmektedir. Türk - İş'e mensup olan sendikaların üyeleri politik inançları farklı kimselerdir. Bunlar arasında bir sınıf şuuru doğmamıştır. Bu bakımdan Türk - İş ve kendisine bağlı sendikalar herhangi bir partiyi desteklemek kararını alsalar dahi, kütle büyük bir ihtimalle bu karara uymayacaktır. Ayrıca Türk - İş'in desteklediği siyasî partiyi tutmayanların, üyelikten ayrılma, işçi hareketini güçsüz bir hale getirme ihtimalleri de yüksektir. Bu bakımdan Türk - İş herhangi bir partiyi desteklemek için vaktin henüz erken olduğu kanısındadır. DİSK'in desteklemeyi barıştırdığı partinin DİSK üyesi sendikalara mensup işçiler tarafından destekleneceği de esasen şüphelidir. Ancak, Türk - İş işçilerde "sınıf şuuru" yerine "millî şuur" yaratma fikrinde ısrar ederse, bugün olduğu gibi istikbalde de arkasında kendisinin desteklemek istediği bir siyasî partiyi destekleyebilecek bir kitle bulamamak tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Ayrıca Türk işçisinin esasen köklü bir milliyetçilik şuuru içinde olduğunda da hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Türk İş'e yöneltilen tenkitlerden biri de AID teşkilâtından aldığı yardımlarla ilgilidir. Türk - İş'in AID den aldığı yardımın bütçesinin çok büyük bir kısmını teşkil ettiğini, bir sendikanın esas itibariyle aidat geliri ile ayakta durması icabettiği halde, bu durumu ile Türk - İş'in yardımlarla yaşayan bir kuruluş haline geldiğini, üst kademedeki görevlilerinin maaşlarının büyük bir kısmının AID'ce ödendiği ve bu kimselerin AID'nin tesiri altında kaldıklarını belirtmektedirler. Bunlara dayanarak Türk - İş'in AID'nin emellerine hizmet eden bir kuruluş haline getirildiğini, para yardımları arttıkça bu bağımlılığın da arttığını ve bu konfederasyonun "millî bir kuruluş olmaktan çıktığını" da iddia etmektedir-

ler²². Ayrıca AID'nin bir işçi kuruluşu olmayışı da yardımın kaynağı itibarıyla tenkit edilmesine sebep olmakta, bir sendikanın ancak bir işçi teşekkülünden yardım alabileceği, yabancı bir devletin yardım teşkilâtından yardım kabul etmenin doğru olmayacağı da ilâve edilmektedir.

AID yardımlarının Türk - İş bütçesinde oldukça önemli bir yer işgal ettiği Türk - İş VII. Genel Kurul Raporlarında²³ da görülmektedir. Ancak bu yardımların bütçedeki nisbeti tenkit edildiği derecede yüksek değildir. Ayrıca doğrudan doğruya AID den değil, hükûmet kanalı ile AID den alınmakta ve bütçede "Eğitim Proje Masrafı" adı altında gösterilmektedir. Türk - İş'in Çalışma Bakanlığına yapılan bu yardımı, kendisine devrettirirken bunu sadece eğitim yapabilecek bir fon olarak düşündüğü, o sırada bu yardımın —eğer varsa— gizli amaçlarını araştırmadığını tahmin ediyoruz. O tarihlerde Türk - İş üyelerini eğitmek zorunda ve malî kaynakları buna yeterli olmayan bir kuruluş, AID de Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetinin yardım kabul ettiği bir yardım teşkilâtı idi. Kanaatimizce Türk - İş haklı olarak, devletin yardım almakta mahzur görmediği bir teşkilâtın ard maksatlarını araştırmak lüzumunu hissetmemiştir. Bu itibarla eğitim masraflarını karşılamak üzere yardım kabul eden bir sendikayı "emperyalist uşaklığı" veya "satılmış"lıkla suçlamanın yersiz olduğu kanaatindeyiz. Bundan başka DİSK'in kurucusu olan kimseler, bu yardım talep edildiği zaman Türk - İş'te görevli olan şahıslardır. Böyle bir tehlikeyi o zaman bildirmeleri gerekirdi. Ancak Türk İş'in bütçesinde yardımların önemini azaltıcı tedbirler almasının da gerekli olduğuna şüphe yoktur. Nitekim 7. genel kurula sunulan raporda aidatın iki mesline çıkarılması teklif edilmiştir. Aidat gelirinin iki misline çıkması ile Türk - İş'in kendisine yardım eden teşekküller karşısında daha kuvvetli bir duruma geleceği şüphesizdir. Esasen AID teşkilâtının son yıllarda Türk - İş'e yaptığı yardımları geniş ölçüde kısıtıldığı Türk - İş'in 8. Genel Kurul Raporunda açıkça görülmektedir.

Türk - İş'e yöneltilen diğer önemli bir tenkit de Türk - İş'in "reformcu isteklerini biraka biraka" gittikçe sağa kaydığı, işçiden uzaklaştığı yolundadır. Bu iddialara delil olarak da Türk - İş'in yönetim organlarına sağcı bir partinin milletvekili veya taraftarı olan şahısların getirilmesi ve Türk - İş'in bazı sosyal olaylar karşısında pasif kalması, meselâ bazı grevleri desteklememesi, hattâ bazılarına karşı çıkması gibi olaylar gösterilmektedir.

22) DİSK, Türk-İş Çıkmazı, sh. 17.

23) Türk-İş, 7. Genel Kurul Raporu, sh. 532.

Hakikaten Türk - İş'in bazı grevlerde pasif davrandığı, üyesi bulunan sendikaları greve karar verdiği bir sırada desteklemediği, yalnız bıraktığı olaylar olmuştur. Bilhassa Zonguldak (Kozlu) Grevi (1965) sırasındaki tutumunu haklı görmeğe imkân yoktur. Türk - İş'in bu davranışına hâkim olan zihniyeti işçi kitlesini "aşırı hareketlerden uzak tutma" şeklinde yorumlamak mümkün olsa dahi, bunların bir daha tekrarlanmaması gereken taktik hataları olduğu, sebepleri ne olursa olsun tasvip edilemeyeceği kanaatindeyiz. Ancak DİSK'in suçlamalarına da katılmadığımızı belirtmek isteriz.

Türk - İş ve DİSK arasındaki karşılıklı ithamlar konusunda daha fazla misal vermemeyi uygun görüyoruz. Şimdiye kadar verilen misallerin iki teşekkül arasındaki görüş farklarının mahiyetini meydana çıkarmak hususunda yeterli olduğu kanaatindeyiz.

B — Sonuç

Sonuç olarak Türk - İş ve DİSK arasında felsefî eğilimler itibariyle bazı prensip farkları olduğu söylenebilir. Ancak hemen ilâve etmeliyiz ki, bu prensiplerden çoğu aşırıda birbirine tam mânâsı ile zıt değildirlir. Birçok hallerde aynı prensibi veya doktrini Türk - İş daha mutedil, DİSK ise daha aşırı şekliyle benimsemektedir.

Nitekim sosyalizm ve devletçilik konusunda, yabancı sermaye ile mücadele konusunda hattâ bazı politik davranışların tespitinde bu durum müşahade edilebilmektedir.

Diğer taraftan açıkça görülmektedir ki, DİSK için aşırı solcular ne derece tehlikeli ise, Türk - İş için de bünyesine sızmış olan aşırı sağcılar o derecede tehlikelidir. Sendikacılık eşyanın tabiatı icabı sağcı görüşlerle bağdaşamamakta ve sağ'a kayan yöneticilerin eline düşen sendikalar işçi teşekkülü olma vasıflarından çok şeyler kaybetmektedirler. Bu bakımdan Türk - İş'in bünyesindeki aşırı sağcı elemanları iş başından uzaklaştırması, konfederasyonun temsil ettiği kütlenin menfaatlerini korumada daha aktif duruma gelmesi bakımından faydalı olabilecektir. Aynı tedbir, DİSK'in aşırı sol eğilimli elemanları hakkında da düşünülebilir. Böylece DİSK'in de temsil ettiği kütlenin menfaatlerini ön plâna alması mümkün olacaktır.

Ortaya çıkan diğer bir husus da iki teşekkül arasındaki felsefî görüş farkları yanında, liderler arasındaki menfaat ve liderlik mücadelesinin Türk sendikacılık hareketindeki bölünmeyi derinleştirdiğidir. Şah-

si çatışmalar bertaraf edilebildiği takdirde, aynı vasıftaki kütlelere dayanan iki teşekkülün felsefî görüş farklarını da karşılıklı fedakârlıklarla ortadan kaldırmaları mümkün olabilecektir. Böylece Türk sendikacılığı felsefî eğilimleri itibariyle parçalanmamış, daha kuvvetli bir işçi hareketi haline gelebilecektir. Ancak bu konuda kuvvetli ümitler beslenebileceği şimdilik düşünülemez.

Özet olarak Türk sendikacılığının 1960 sonrası dönemde pragmatik sendikacılıktan doktriner sendikacılığa geçiş devresini yaşadığı söylenebilir. Bu bazı sendika liderlerince daha hızlı olarak aşılacak istenen, bazılarınca daha yavaş fakat emin olarak geçirilmek istenen bir devredir. Bu geçiş dönemi kanaatimizce işçilerde bir sınıf bilinci teşekkül edinceye kadar devam edecektir. Daha açık ifade edilmek istenirse, doktriner sendikacılık eğilimi sadece liderler seviyesinde görülmektedir ve tabandan belen bir hareket değildir. Taban bugünkü haliyle, sendikayı sadece istihdam şartlarını düzelterek, bilhassa ücretleri arttıran bir teşekkül olarak görmektedir. Bu bakımdan işçi kütlesi bu görüşte olduğu sürece bu parçalanmanın büyük bir önem taşımayacağı söylenebilir.